

postati širša družba oziroma institucije, ki so za področje požarne regulative in raziskav zadolžene po zakonu. Do zdaj so bile nosilke akcij raziskovalne institucije, ki so opozarjale in še opozarjajo na pe-reče stanje predvsem zaradi tega, da bi se zagotovila sredstva za opremo in raziskave. Tak način dela pa ne vodi k razvoju in je v sedanjih gospodarskih razme-rah obsojen na neuspeh. Brez resnične družbene podpore gradbene požarne regulative ne bomo mogli razviti predvsem zato, ker ta v glavnem ni v direktnem intere-su gospodarstva. Obstoječe razisko-valne in strokovne kadre je treba razbre-meniti borbe za finančni obstoj in jih čim-prej preusmeriti v pripravo predpisov in v raziskave.

Zanesljivo bi se vložena sredstva za pri-pravo predpisov, raziskave in razvoj te veje znanosti mnogokratno oplemenitila s kakršnimkoli izboljšanjem stanja. Te trditve sicer v tem članku nisem mogel dokazati, saj ni na razpolago ustreznih števil, zanesljivo pa drži, če ne zaradi drugega, zaradi takega ravnanja ostalih držav. Sicer pa, koliko je vredno človeško življenje?

1. Building Regulations B 2/3/4, 1985.
2. DIN 18230, 1982.
3. Stavbni red za vojvodino Kranjsko, 1870.
4. Šimenkom, P., 1987. Predlog izdelave os-nutka gradbenih protipožarnih predpisov, ZRMK.
5. Troitzch, J., 1983. Plastic Flammability Handbook. Hanser Publishers.
6. Urbas, J., J. Janežič, P. Šimenko, 1984. Smernice za izdelavo gradbenih protipožar-rih predpisov, ZRMK.

Jože Urbas

Fire safety with respect to existing building regulations

The basic principles of fire engineering are first discussed, and the function of a system of regulations with respect to the fire safety of buildings is explained. In the second part of the contribution the state of the art of fire regulations in Yugoslavia is presented.

At the present time there is no proper co-ordination between existing building fire regulations. Indeed, from the economic point of view these regulations are harm-ful, as well as being technically inefficient. The same can be said for the whole sys-tem of building fire safety.

The results of such a situation can be seen in the inefficient spending of resources, poor fire safety in general in the whole country, and difficulties in trade commu-nications with other countries. Immediate, organized action by our social institutions, instead of just moral support to individuals calling our attention to this situation, is needed to reduce the damage being caused by the present state of affairs.

CIVILNA ZAŠČITA DOMA IN V TUJINI

Izvršni svet o uresničevanju enotnega sistema organizacije, odgovornosti in obveznosti ob naravnih in drugih nesrečah v SR Sloveniji po letu 1982

Vekoslav Rajh*

Skupščina SR Slovenije je 28. 3. 1979 obravnavala problematiko pripravljenosti in organiziranosti za preprečevanje ter varstvo in zaščito ob naravnih in drugih nesrečah v SR Sloveniji. Zavzela se je za načrtno vzpostavitev in izpolnjevanje enotnega sistema organizacije, odgovor-nosti in obveznosti ob naravnih in drugih nesrečah. 16. 6. 1982 je ocenila uresniče-vanje tega sistema in sprejela usmeritve za nadaljnje izpolnjevanje priprav in ak-tivnosti.

Republiški sekretariat za ljudsko obrambo je pripravil informacijo o uresničevanju enotnega sistema organizacije, odgovor-nosti in obveznosti ob naravnih in drugih nesrečah v SR Sloveniji po letu 1982. Po-sebno pozornost je posvetil delovanju si-stema ob nesrečah, ki so se zgodile po letu 1982, aktivnostim z vidika normativ-nega urejanja, preventivnim in drugim ak-tivnostim v posameznih dejavnostih ter organiziranosti. Takšen pristop je bil upo-rabljen predvsem zato, ker se v konkret-nem delovanju, torej v zaščiti in reševanju, kar najbolj neposredno odraža doseženo stanje pri uveljavljanju stališč in usmeritev Skupščine SR Slovenije. S takšnim pristo-pom pa nikakor nismo želeli podcenjevati področja preventivne oziroma saniranja posledic nesreč.

Informacijo so poleg Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije v novembru pred-ložile v obravnavo skupine vseh zborov Skupščine SR Slovenije za splošno ljudsko obrambo in družbeno samo-zaščito ter odbori za družbenopolitični sistem zbora združenega dela, zbora občin in družbenopolitičnega zbora Sku-pščine SR Slovenije.

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je na podlagi ugotovitev, mnenj in stališč, iz-raženih v obravnavi, izoblikoval naslednje ugotovitve, priporočila in sklepe:

1. Stališča in usmeritve Skupščine SR Slo-

venije o uresničevanju enotnega sistema organizacije, odgovornosti in obveznosti ob naravnih in drugih nesrečah, ki jih je sprejela leta 1982, se uresničujejo, vendar je doseženo stanje različno, tako po po-sameznih področjih in dejavnostih kot pri nosilcih tega sistema. Delovanje ob na-ravnih in drugih nesrečah potrjuje, da so usmeritve skupščine še aktualne in jih ni potrebno spreminjati. Njihovo uresniče-vanje zahteva daljše obdobje ter ustrezne načrtno aktivnosti posameznih nosilcev. Glede na ugotovljeno stanje pa je treba spodbuditi uresničevanje posameznih na-log, ki se nanašajo zlasti na hitrejšo uva-janje znanstvenoraziskovalnih ugotovitev in spoznanj na področju varstva in zaščite pred naravnimi in drugimi nesrečami, na proizvodnjo sredstev in opreme za zaščito in reševanje, izpolnjevanje načrtov ci-vilne zaščite ter požarno varstvo.

2. Gospodarski zbornici Slovenije predlaga, da oceni stanje na področju proizvodnje zaščitnih in reševalnih sredstev z vidika načrtnosti, organiziranosti in povezanosti ter prouči možnosti za večjo povezanost aktivnosti na tem področju med gospo-darsko zbornico Jugoslavije in gospo-darskimi zbornicami republik in pokrajin.

3. Zvezi SIS za varstvo pred požarom SR Slovenije ter občinskimi SIS za varstvo pred požarom predlaga, da sprejmejo program nalog na področju požarnega varstva, ki so širšega pomena za stanje varnosti v SR Sloveniji. Zlasti naj bi se v tem programu določile naslednje naloge:

- načrtno razvijanje raziskovalne dejav-nosti na področju požarnega varstva,
- učinkovitejšo opremljanje gasilskih or-ganizacij na obalno-kraškem območju za gašenje požarov v naravnem okolju,
- načrtno razvijanje pogojev za zahtevne-jše oblike usposabljanja članov pristo-volnih gasilskih društev,
- zagotavljanje dela gasilskih poklicnih enot.

Sredstva za uresničevanje tega programa naj bi se zagotovila v okviru sredstev, ki jih zavarovalne skupnosti namenjajo od za-varovalnih premij za financiranje občin-skih skupnosti za varstvo pred požarom. Zavarovalna skupnost Triglav je odgo-vorna, da se ta sredstva usmerjajo zlasti v preventivne dejavnosti, in Izvršni svet Skupščine SR Slovenije ji predlaga, da začne postopek za dopolnitev dogovora, s katerim se določa višina teh sredstev.

4. Republiški energetski skupnosti, Samo-upravni interesni skupnosti za letališko dejavnost SR Slovenije, Samoupravni in-teresni skupnosti za železniški in luški promet SR Slovenije, Skupnosti SR Slo-venije za ceste, Zvezi komunalnih sku-pnosti Slovenije, Zvezi vodnih skupnosti SR Slovenije ter Zvezi samoupravnih interes-

* Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, Župančičeva 3, Ljubljana

nih skupnosti za varstvo pred požarom predlaga, da sklenejo samoupravni sporazum, s katerim bodo zagotovile združevanje sredstev za načrtno opremljanje in usposabljanje teritorialni gasilskih enot, določenih za ukrepanje ob nesrečah z nevarnimi snovmi.

5. Republiškemur štabu za civilno zaščito in Republiškemur sekretariatu za ljudsko obrambo nalaga, da v sodelovanju z znanstvenoraziskovanimi in strokovnimi organizacijami in skupnostmi pospešita delo pri izdelavi globalne ocene ogroženosti zaradi naravnih in drugih nesreč na območju SR Slovenije, po sprejemu zakona o varstvu pred nevarnimi snovmi pa ocene ogroženosti zaradi nevarnih snovi. Z ugotovitvami iz ocen je treba seznaniti vse nosilce enotnega sistema odgovornosti in obveznosti v primeru naravnih in drugih nesreč ter delovne ljudi in občane.

6. Republiškim upravnim organom nalaga, da pri usklajevanju obrambnih načrtov v skladu s programom Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije o pripravi, izdelavi in sprejemu obrambnih načrtov v letih 1987 in 1988, posebno skrb posvetijo tudi izpolnitvi nalog na področju zaščite in reševanja v okviru dejavnosti, ki je v pristojnosti posameznega organa. Pri pripravi predpisov, navodil in drugih aktov pa morajo upoštevati in uveljaviti, na podlagi spoznanj in izkušenj, pridobljenih ob naravnih in drugih nesrečah, rešitve, ki bodo zmanjšale ali preprečevale škodljive posledice morebitnih novih nesreč te vrste.

7. Republiški komite za industrijo in gradbeništvo naj, kot del namenske proizvodnje v širšem smislu, spremlja problematiko proizvodnje sredstev za zaščito in reševanje s ciljem spodbuditi to vrsto proizvodnje ter zagotavljati usklajenost in povezanost proizvodnih programov na območju SR Slovenije in širše.

8. Republiškemur štabu za civilno zaščito in Republiškemur sekretariatu za ljudsko obrambo nalaga, da na podlagi dosedanjih izkušenj pri sodelovanju in vključevanju družbenih organizacij v enotni sistem zaščite in varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami z najpomembnejšimi organizacijami določita osnove za nadaljnji razvoj njihovih priprav in nalog v tem sistemu ter v civilni zaščiti. Podobno naj se dopolni osnove za vključevanje oboroženih sil v zaščito in reševanje ob naravnih in drugih nesrečah.

9. Izvršni sveti občinskih in mestnih skupščin naj ocenijo stanje uresničevanja stališč in usmeritev Skupščine SR Slovenije o enotnem sistemu organizacije, odgovornosti in obveznosti ob naravnih in drugih nesrečah na svojem območju in sprejmejo potrebne ukrepe za njihovo nadaljnje izvajanje.

NARAVNE NESREČE V LITIJSKI OBČINI

Igor Jurič*

Litijsko kotlino, ki leži v zahodnem delu Posavskega hribovja, sestavljajo v pretežni meri paleozojske kamenine (karbonski in permški skrilavci, kremenovi peščenjaki in kremenovi konglomerati), na južni strani pa predvsem mezozojski skladi, zlasti triasni apnenci in dolomiti. Reliefno je to precej razgibano, v glavnem hribovito ozemlje. Kotlinico obkrožajo na severu Ržiško hribovje, na jugu sleme Obolno-Grmada, na vzhodu Gradiško in Dolgobrdsko hribovje, na zahodu pa Kresniško hribovje. Na nastanek kotline sta zlasti vplivala dva procesa: erozija z denudacijo ter neotektonsko zaostajanje na območju t.i. litijskega jarka. Pestri kameninski, reliefni in klimatski pogoji privedo do izraza v različni stopnji ogroženosti, ki nas tu najbolj zanima, in v različnih vrstah naravnih nesreč.

Toča

Poleg pozebe povzroči največ škode toča. Najpogostejše se pojavlja v juniju, juliju in avgustu (1). Ponavadi prinesejo točo zračne gmote iz severnega kvadranta, zato se ozračje potem precej ohladi. Zaradi lokalnega reliefa pa se uveljavljajo še druge smeri. Najhuje prizadene hribe, kotlino pa precej manj. Proti toči je organiziranih več strelnih mest. Po pripovedovanju ljudi naj bi se škoda na območjih, kjer streljajo, zmanjšala, drugod pa povečala. Trditve, da se v zadnjih petih, desetih letih (1), odkar nameščajo rakete, toča pogostejše pojavlja na drugih krajih, niso dokazane. Toča še nikoli ni bila posebno debela. Najbolj prizadene koruzo, vinsko trto, pšenico, sadje, povrtnine, najmanj pa krompir. Na leto pada povprečno dvakrat, do zdaj škoda še nikoli ni dosegla 3% družbenega proizvoda občine, tako da občina ni dobila solidarnostnih sredstev iz republiškega sklada za odpravo elementarnih nesreč.

Leta, ko je bila toča najhujša, in prizadeti kraji (1,14):

27. 7. 1913 — V. Kostrevnica. Gradiške Laze, Jablanica

Potrebna je bila državna pomoč.

11. 6. 1920 — Šmartno, Vintarjevec, Zavrstnik

25. 7. 1927 — cela šmarska župnija

1939 — Leskovica

Tako huda toča kot leta 1986.

avgust 1962 — Cerovica, Gradišče

Kot oreh velika toča.

28. 8. 1965 — Gradišče, Gradiške Laze
Sem točo ponavadi prenese severnik, zato hiše na to stran običajno nimajo oken.

13. 7., 3. 8., 12. 8. 1983 — celotno območje Litije in Šmartna

Ker je bila toča izredno močna, je poškodovala tudi zgradbe. Ocenjena škoda se je pri poljščinah gibala od 20% za krompir, 60% za sadje, koruzo, 80% za vinsko

trto, peso, do 100% za proso, ajdo (na srečo je bilo to dvojje posejano na zelo majhnih površinah).

Julij, avgust 1985

28. 6., 2. 8., 13. 8. 1986 — na več krajih
Škoda se je gibala od 34% do 60%. Neki kmet je namesto običajnih 1100 litrov vina pridelal le 150 litrov.

Skupna škoda v občini (17):

1983 10 011 000 din (0,27% družbenega proizvoda občine)

1985 1 200 000 din (0,01% družbenega proizvoda občine)

1986 1 500 000 din

Pozeba in mraz

Poleg toče povzročijo na našem ozemlju največ škode nizke temperature, saj skoraj vsako leto prizadenejo kulturne rastline, v izredno hudih zimah pa naredo škodo tudi v gozdovih. Največ škode povzročijo pozne pomladanske pozebe, do katerih pride ob vdoru hladnega zraka s severa. Takrat rastline brstijo in cvetijo, zato so najbolj občutljive. Zgodnje jesenske pozebe so bistveno manj nevarne. Do večje škode pride le na vinski trti, če trgavec še ni bila opravljena. Pomembno vlogo igrajo mikroklimatske in mikroliefne razmere. Domačini v Jablaniški dolini trdijo, da je pozeba na zgodnjem koncu doline pogostejša in močnejša kot na spodnjem koncu, ki se odpira proti dolini trdijo, da je pozeba na zgornjem precej manj mrzlo. Nad meglo nastaja višinska pozeba, ob toplotni inverziji pa pride tudi do nižinske pozebe po dolinah. Najbolj ogrožen je pas umikanja megle (okrog 400 do 450 m). Megla namreč pušča mokre rastline, zato je ob padcu temperature pozeba zelo huda.

a) Pomladanska pozeba

Sredi maja (»ledeni možje«) se lahko precej ohladi, včasih pa zapade tudi sneg. Nekajkrat se je mraz pojavil tudi junija.

Leta z večjo škodo zaradi mraza in snega (1):

1.

novjša leta z mrazom in snegom: okrog 10. 5. 1952; 1953; sredi maja 1954, prizadete višine okrog 500 metrov; 22. 5. 1967; širše območje Gradišča.

2.

novjša leta samo s hudim mrazom: 20. 5. 1969; 27. 4., 28. 4. 1976, prizadete predvsem višine okrog 400 metrov, v gozdovih je zato prišlo do enoletnega izpada prirastka (10%—30%).

3.

leta z mrazom v juniju: 23. 6. 1921; 1941; 1942. Na Libergi in Tisju so se sušili orehi, ki so jih v zadnjih letih prizadele hude pomladanske pozebe.

b) Jesenska pozeba

* Šmartno 120, Šmartno pri Litiji. Naslovni članek je nastal v seminarju za fizično geografijo Oddelka za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani.